

(Το κείμενο δημοσιεύτηκε πρώτη φορά στο περιοδικό « Η Κεφαλονίτικη Πρόοδος», περίοδος Β', τεύχ...

Η παρούσα δημοσίευση αφιερώνεται στη μνήμη της αξέχαστης φίλης και συνεργάτιδας, Μάγδας Κο...

Είναι ιστορικό γεγονός πως στα 1849 οι Άγγλοι κατακτητές της Κεφαλονιάς, έπειτα από προδοσία...

Από μαρτυρίες, προφορικές και γραπτές, των παλαιότερων που έχουν σωθεί, φαίνεται πως ο παπα...

κρυβόταν σε κάποια σπηλιά των Δαμουλιανάτων στο Λαγκάδι και αργότερα σε μια σπηλιά στα Καμπιά, της ίδιας περιοχής. Το συμβάν της προδοσία και του απαγχονισμού του παπα-Ληστή Γρηγόρη Νοδάρου, στο πνεύμα του Ριζοσπαστισμού και της κοινωνικής ισότητας, που ο πολύς λαός επιθυμούσε, ήταν οι αιτίες που γέννησαν, έντεχνες ποιητικές και μουσικές δημιουργίες, αλλά και λαϊκές, που οι τελευταίες ως σπαράγματα ακόμη διατηρούνται στη μνήμη του λαού της περιοχής της Ανωγής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το λαϊκό άσμα, που ο λαός το αποκαλεί μοιρολόι, και ως τέτοιο ακόμη τραγουδιέται στην περιοχή των Δαμουλιανάτων από κάποιους εναπομείναντες ηλικιωμένους και που αυτοί με τη σειρά τους το κληρονόμησαν από τους παππούδες τους.

Η πρώτη έγγραφη αναφορά για το άσμα αυτό, το λεγόμενο μοιρολόι στον επονομαζόμενο παπα- Ληστή, Γρηγόρη Νοδάρο, δημοσιεύθη από τον καθηγητή και ακαδημαϊκό Διονύσιο Ζακυνθινό, ο οποίος στο κείμενό του περιέχει 25 στίχους, στο περιοδικό «ΗΧΩ» 1935, και το αποκαλεί τραγούδι .

Σχολιάζοντας τη λαϊκή ποιητική στιχουργία στον παπα -Ληστή Νοδάρo, το μουσικό του άκουσμα είναι μονότονο, μακρόσυρτο και δικαιολογεί το χαρακτήρα του μοιρολογιού. Στην ποιητική του σύνθεση το άσμα φαίνεται πως είναι δημιούργημα κάποιους απλού ανώνυμου ριμναδόρου της Παλικής και ο οποίος έζησε από κοντά τα γεγονότα και τα μετέφερε στο ποιητικό του κείμενο.

Το μοιρολόι μου έγινε γνωστό, (μουσικά και ποιητικά) από τον σπουδαίο αριετταδόρο και τραγουδιστή του Ληξουρίου, Αθανάσιο Σταθάτο(1918- 2002), το 1993 και από τον ίδιο, συμπληρωμένο το 2000, γνωρίζοντάς το από τον πατέρα του, Λεωνίδα Σταθάτο, κάτοικο της περιοχής των Καμιναράδων και σε αυτή τη μορφή σχολιάζεται στην παρούσα έκδοση.

Οι διασωθέντες δεκαπεντασύλλαβοι στίχοι από τη μνήμη του Αθανασίου Σταθάτου είναι 36 και παρουσιάζουν σε σχέση με την έκδοση του Ζακυνθινού αρκετές διαφορές στα ονόματα και στη δράση του συμβάντος. Επί πλέον, υπάρχει σε κάποια δίστιχα το αρχικό επιφώνημα Ω. Ίσως αυτό να βοηθούσε φωνητικά τους «μοιρολογούντες» όταν το εκτελούσαν «ως ανάμνηση του γεγονότος της προδοσίας».

Το μοιρολόι αρχίζει με επίκληση προς τον Θεό, ζητώντας Του να κάνει κρίση και να τιμωρήσει τους προδότες με μια αστραπή, δηλαδή να τους κάψει και τους αριθμεί σε έξι. Στους πρώτους στίχους αναφέρει τα ονόματα των καταδοτών, αλλά μόνο στον πρώτο λέει το επίθετό του, (Αθανάσιος Γονής), στους έπειτα τρεις με τα μικρά τους ονόματα και παρανόμια (Ανδριελίτση, Μπάμπη Πλατύστομο και Χαραλαμπίτση), στους άλλους δυο τελευταίους : στον έναν αναφέρεται μέσω του αδελφού του και στο τοπωνύμιο το οποίο κατοικεί και για τον έκτο, τον οποίον χαρακτηρίζει «διάολο», λέει πως ήταν από τα Βιτσετζάτα.

Οι επόμενοι στίχοι που ακολουθούν βεβαιώνουν την πράξη των έξι, ότι προδώσανε τον παπά στο πλάι στα Καμπιά και μάλιστα περιγράφουν τον τρόπο που τον αντιμετώπισαν όταν τον συνέλαβαν. Ο ριμναδόρος θεωρεί πως ήταν αναγκαίο να του δώσουνε έστω κάτι να φάει, που τόσο καιρό κρυβόταν για να σώσει τη ζωή του από το κυνήγι των Άγγλων.

Από αυτό το μοιρολόι αλλά και από άλλες μαρτυρίες βεβαιώνεται, πως στην Κεφαλονιά υπήρξαν ληστρικές παρέες οι οποίες στο κίνητρό τους πρωτίστως φαίνεται να ήταν οι δυο άξονες : αυτός της επιβίωσης και αυτός της κοινωνικής και πολιτικής ανισότητας.

Δυστυχώς δεν έχουν καταγραφεί ή δεν έχουν σωθεί ανάλογα ληστρικά άσματα, ούτε και παρόμοια της ζωοκλοπής, που να μας δείχνουν πράξεις και έργα των ληστρικών ομάδων.

Αναλύοντας τους στίχους, παρουσιάζεται ως δρώμενο, πως, όταν οι ληστές έπιασαν τον παπα-Ληστή, «τον περνούσαν ως λάφυρο της ανδρείας τους επιδεικνύοντάς τον» από διάφορα μέρη, δηλαδή από τα χωριά της Ανωγής. Μέσα δε από τα στοιχεία της φύσης φανερώνεται ο ημερήσιος χρόνος, που όλη η πράξη της προδοσίας εξελίχτηκε.

Καθώς τον περιέφεραν, συνάντησαν στο δρόμο τους, ότι είχε ξημερώσει, τον Σταύρο Πάριπα , ο οποίος δεν τους κατάλαβε και δεν τους έδωσε γνώρα. Οι προδότες του ζήτησαν τη βοήθεια του για να μεταφέρουν τον παπα- Ληστή. Το μοιρολόι παρουσιάζει ως θύμα «διασυρμού» μόνο τον παπά και όχι τους συνεργάτες του. Σύμφωνα όμως με τους ιστορικούς αλλά και με την πράξη του απαγχονισμού, στο Μαρκάτο του Ληξουρίου, οι ληστές συνέλαβαν και μέλη της επαναστατική παρέας του παπα- Ληστή. Δικαιολογημένα το βάρος το παίρνει ο αρχηγός και στο πρόσωπό του όλοι οι υπόλοιποι ακολουθούν τη μοίρα του.

Ενδιαφέρον κρύβει ο στίχος που αναφέρει, ότι οι ληστές ζητώντας βοήθεια για μεταφορά του παπα- Ληστή από τον Σταύρο Πάριπα, τού λένε πως τού δίνουν «όρκο στο θιο πως δε τον εχαλάνε». Υπάρχουν τέσσερις στίχοι, που αναφέρονται στη συνομιλία του Πάριπα προς τους προδότες. Αυτός τους βρίζει λεκτικά και τούς λέει πως, εάν είχε βοήθεια τα ανίψια του, θα τούς σκότωνε και θα τούς έχυne το αίμα στις στράτες. Στο σημείο αυτό φαίνονται καθαρά οι ενοχλήσεις που έκαναν οι ληστρικές ομάδες με τους κατοίκους των χωριών και δεν έλλειπαν οι συχνές συγκρούσεις με αυτούς που τους αντιστέκονταν.

Σύμφωνα με το ποιητικό κείμενο σκοπός των ληστών ήταν να πάνε τον παπά στο δικό τους μέρος, στα Δαμουλιανάτα και έπειτα να εκτελέσουν το σχέδιο της παράδοσής του στους Άγγλους. Φυσικά, η παράδοση του παπα- Ληστή στους κατακτητές είχε για τους καταδότες μόνο το κίνητρο της καλής οικονομικής αμοιβής και όχι το τίμημα της ενάντιας επαναστατικής δράσης και ιδεολογία του πρωταγωνιστή παπά προς τους Άγγλους και στους αρχόντους.

Έτσι τον πήγαν στου Κορωνιού τ' Αλώνι , όπου είχε μαζευτεί κόσμος για να δει τον παπα-Ληστή και τους συνεργάτες του. Τους πέρασαν και από άλλα μέρη, ακόμη και από την Κοντογεννάδα, που εκεί είδε τον παπά ο Αραπόπαυλος και έτρεξε να του προσφέρει ψωμί.

Ενδιαφέρον είναι, πως ο παπα-Ληστής αρνείται την προσφορά και λέει: «δε σας έχω χρεία αφού με πάτε στα σκυλιά, με πάτε στα θηρία», εννοεί τους Άγγλους. Ακόμη προσφέρει και το χρυσό Σταυρό του για να μη τον δώσουνε στους καταχτητές και τον θανατώσουν.

Το άσμα από τη μνήμη του Αθανασίου Σταθάτου, φαίνεται πως είναι μια παραλλαγή από τις δυο άλλες μικρότερες που έχουν εντοπιστεί. Η παρούσα είναι η πιο μεγάλη και πιθανόν η ολοκληρωμένη στην υπόθεση της προδοσίας και σύλληψης του παπα-Ληστή. Σε όλες τις παραλλαγές αναφέρεται και το όνομα του συνεργάτη του παπα- Ληστή, του Θοδωρή του Βλάχου.

Εν κατακλείδι το άσμα αυτό παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον, λόγω του γεγονότος που εξιστορεί, καθώς και για το ληστρικό του χαρακτήρα, «ενοχοποιώντας μας» πως άλλα τέτοια άσματα δυστυχώς δε σώθηκαν ή διέφυγαν της προσοχής μας.

Το μοιρολόι για τον παπα-Ληστή Γρηγόρη Ζαπάντη –Νοδάρο

Μεταφορά του κειμένου από το χειρόγραφο του Αθανασίου Σταθάτου. Πρόκειται για το χειρόγραφο της δεύτερης συμπληρωμένης καταγραφής του Γεράσιμου Σωτ. Γαλανού από τη μνήμη του τραγουδιστή του Ληξουρίου Αθανασίου Σταθάτου 7-2-1993. Υπάρχει και ο τραγουδιστικός ήχος του μοιρολογιού με τη φωνή του Σταθάτου. Η ορθογραφία κρατήθηκε στο μεγαλύτερο μέρος όπως είναι στο χειρόγραφο. (Όπου το Ώ, η φωνή μακρόσυρτη, όπου Ό, πιο σύντομη)

« Ω , ω Θε πού'σαι τσούς ουρανούς κατέβα κάμε κρίση

και ρίξε μία αστροπή τσου έξι νά τσου ψήσεις.

Τον Αθανάση το Γονή και τον Αντριελίτση

τον Μπάμπη τον Πλατύστομο και το Χαραλαμπίτση.

Τον αδελφό του Μέρενα από τα Μερενάτα

είναι κι ο άλλος διάολος από τα Βιτσετζάτα.

Ω, πού το παπά προδώσανε μες τα κάμπια στο πλάι

ούτε νερό του δώσανε ούτε ψωμί να φάει.

Ω, κι ότι τον ανεβάζανε στο βλοημένο Ρίφι

ήτανε γλυκοχάραμα κι ελάλιε και το ρνίθι.

Ω, το Πάριπα' παντήσανε και ήτανε σκοτάδι

και δε τσου καλογνώρισε και δε τσού χαιρετάει.

Βόχτα μας μωρέ Σταύρο δω βόχτα μας να ντο μπάμε

κι όρκο σουό κάνουμε στο Θιό πως δε τον εχαλάνε.

-Ω, σύρτε προδότες στο καλό σύρτε και στη δουλειά σας

να πά να ντο μπεράσετε από τα σύνορά σας.

-Ω, ν' άχα τ' ανηψιδάκια μου να μου κράνε τσ' οι πλάτες

προδότες σας το έχυνα το αίμα με τσ' οι στράτες.

Ω, κι ότι τον ανεβάζανε στου Κορωνιού τ' αλώνι-

μικροί μεγάλοι κλαίγανε, κλαίγανε κι οι γειτόνοι.

Ω, κι ότι τον ανεβάζανε από στο Ναγκασάκι

απαντήσανε τον Παναγή με τον Αναστασάκη.

Ω, κι ότι τον κατεβάζανε κα στη Κοντογενάδα

μικροί μεγάλοι κλαίγανε σήμαινε κι η καμπάνα.

Ω, τρέχει κι ο Αραπόπαυλος μ' ένα ψωμί στο χέρι,

φάε παπά μου γλήγορα τι' μαστε για συμφέρει

-Χαρείτε το ψωμάκι σας και δε σας τ' χω χρεία

αφού με πάτε στα σκυλιά, με πάτε στα θηρία.

πάρτε και το ρολόι μου και το χρυσό Σταυρό μου

και μη με πάτε στα σκυλιά να γδω το θάνατό μου.

Ο, και παραδώσαν το παπά τσους Άγγλους τσους αρχόντους

κι αυτοί του ετοιμάσανε ταχιά το θάνατό του.

Ο, και το παπά κρεμάσανε απάνου στο Μαρκάτο

κρεμάσαν και το Θεωρή, κρεμάσαν και το Βλάχο

Ό, ω θε πούσαι τσους ουρανούς κατέβα κάμε κρίση

και ρίξε μία αστροπή τσου έξι να τσου ψήσεις.»

Γεράσιμος Σ. Γαλανός

Εστάλη στην ΟΔΥΣΣΕΙΑ, 20/5/2020 #ODUSSEIA #ODYSSEIA